

ZÍCH-ZẮC CỦA TIẾN TRÌNH DÂN CHỦ Ở THÁI LAN

Huỳnh Thế Du

Thái Lan được mệnh danh là đất nước của những cuộc đảo chính.ⁱ Kể từ năm 1932 – thời điểm Hoàng gia được chuyển từ chế độ tập quyền sang chế độ Hoàng gia theo hiến pháp – đến nay (2018) đã có 19 cuộc đảo chính (12 thành công và 7 không thành công). Nhìn trong ba thập kỷ gần đây, kể từ khi Quân đội lật đổ chính quyền dân sự được bầu của Thủ tướng Chatichai Choonhavan vào năm 1991 đến nay, tiến trình dân chủ ở Thái Lan vẫn đang chao đảo với một tương lai khó đoán định.

Một năm sau cuộc đảo chính nêu trên, hàng nghìn người Thái đã xuống đường biểu tình để lật đổ chính quyền quân sự vào năm 1992. Sau đó, Thái Lan đã trải qua một vài cuộc bầu cử được cho là tự do. Kết quả, vào năm 1999, tổ chức Ngôi nhà Tự do (Free House) – tổ chức giám sát tự do toàn cầu xếp Thái Lan là một quốc gia tự do. Tuy nhiên, giờ đây Thái Lan được xem như một ví dụ của dân chủ thất bại. Theo xếp hạng của Free House, hiện nước này nằm trong nhóm không có tự do.

Về góc độ kinh tế, Thái Lan ở mức trung bình trong các nước Đông và Đông Nam Á. GDP-PPP bình quân đầu người năm 2017 là 17.870 đô-la, thấp hơn rất nhiều Singapore, Hồng Kông, Nhật Bản, Hàn Quốc và Đài Loan; bằng khoảng 60% Malaysia, cao hơn Trung Quốc một chút, gấp rưỡi Indonesia, hơn hai lần Philippin, và gần 3 lần Việt Nam và Ấn Độ. Tính theo giá cố định năm 2010, mức tăng GDP bình quân đầu người trong giai đoạn 1960-2017 của Thái Lan là 10,5 lần, thấp hơn Trung Quốc, Hàn Quốc, Singapore và Hồng Kông, nhưng cao hơn tất cả các nước Đông Nam Á khác.

Có ít nhất sáu vấn đề cơ bản tác động đến chính trường Thái Lan, làm cho tiến trình dân chủ ở nước này đã trải qua một tiến trình zích-zắc. Thứ nhất quyền lực và ảnh hưởng của quân đội. Thứ hai, vai trò của Nhà vua. Thứ ba, hầu hết tiền bạc tập trung ở Bangkok trong khi đa phần phiếu bầu lại ở ngoài Bangkok. Thứ tư, quyền lực của giới tinh hoa ở Bangkok có thể quyết định số phận của một chính phủ khi họ cảm thấy không hài lòng. Thứ năm, tầng lớp trung lưu ở Thái đã trở lên chống dân chủ hơn, nhất là từ sau cuộc đảo chính năm 2006. Thứ sáu, sự tràn lan của tham nhũng và tình trạng mua phiếu bầu trắng trợn, đặc biệt là ở khu vực nông thôn.ⁱⁱ

Ở Thái Lan, quyền lực thực sự nằm trong tay quân đội cùng với sự ảnh hưởng của Nhà vua rất có uy tín. Vua Bhumibol Adulyadej đã trị vì 70 năm và 126 ngày. Hoàng gia, đặc biệt là Nhà vua đã đóng một vai trò thể chế hiếm có cho sự ổn định trong bối cảnh liên tục có những biến động về chính trị.ⁱⁱⁱ

Trục trặc của mô hình dân chủ Thái Lan được thể hiện rất rõ kể từ khi Thaksin Shinawatra nổi lên và trở thành thủ tướng dân túy vào năm 2001. Các chính sách tập trung cho khu vực nông thôn và người nghèo để lấy lòng cử tri của Thaksin như: y tế giá rẻ, tín dụng cho các làng khởi nghiệp kinh doanh, chính sách về giá gạo... đã thành công rực rỡ. Trước đó, không có chính trị gia nào tìm cách lấy lòng tầng lớp người nghèo ở Thái Lan với các chính sách như vậy. Do vậy, uy tín của Thaksin đã tăng rất cao trong tầng lớp bình dân ở Thái Lan, nhất là những người ở ngoài Bangkok.

Trái lại, tầng lớp trung lưu ở Thái Lan, nhất là ở Bangkok lại xem Thaksin là một doanh nhân giàu có nhờ tham nhũng và các quan hệ thân hữu. Ông ta đã vận động các chính trị gia tham gia vào

đảng của mình và dùng các mối quan hệ với các quan tòa để thắng trong các vụ kiện tụng. Theo góc nhìn dân chủ từ phương Tây thì Thaksin không hề có ý định củng cố nền dân chủ ở Thái Lan mà ông chỉ thu tóm quyền lực và củng cố đế chế của mình. Điều này đã ảnh hưởng đến nền dân chủ ở Thái Lan mà dưới con mắt của tầng lớp trung lưu, nhất là ở Bangkok là không thể chấp nhận được.

Năm 2006, Thaksin đã tiếp tục thắng cử. Không thể thắng Thaksin thông qua các hòm phiếu, giới tinh hoa và tầng lớp trung lưu ở Thái Lan, nhất là ở Bangkok (phe áo Vàng) đã tổ chức các cuộc biểu tình rầm rộ để lật đổ chế độ được bầu cử này. Họ đã sẵn sàng tính đến việc đảo chính nếu cần thiết. Những người biểu tình đã muốn Thái Lan trở lại chế độ quân đầu với một bộ phận nhỏ giới tinh hoa nắm giữ và điều khiển chính trường của Thái Lan với vai trò của những vị trí không được bầu cử, những công chức nhà nước và quân đội.^{iv} Nguyên vọng của phe áo Vàng đã được đáp ứng khi quân đội tiến hành đảo chính vào năm 2006 và Thaksin đã phải lưu vong ra nước ngoài.

Tuy nhiên, một năm sau đó (2007) bà Yingluck Shinawatra, em gái của ông Thaksin cùng với đảng Pheu Thai của mình lại giành chiến thắng qua bầu cử. Năm 2011, bà lại tiếp tục giành thắng lợi. Điều này càng tạo thêm sự tức tối đối với phe áo Vàng. Do vậy, lực lượng này liên tục tổ chức các hoạt động biểu tình và chống lại chính phủ của bà Yingluck. Đặc biệt, từ tháng 11/2013, họ đã chiếm các đường phố và các tòa nhà của chính phủ và đe dọa bắt cóc các chính trị gia trong nỗ lực loại bỏ “dòng tộc Shinawatra” khỏi quyền lực. Sự căng thẳng giữa phe áo Vàng và phe áo Đỏ - lực lượng ủng hộ chính phủ của anh em nhà Shinawatra liên tục gia tăng làm nhiều người bị thương vong.

Lấy lý do để vẫn hồi trật tự, vào tháng 5/2014, một lần nữa, quân đội lại tiến hành cuộc đảo chính lần thứ 19 để lật đổ chính phủ của bà Yingluck. Cuộc đảo chính quân sự này, thực ra là tiếp theo cuộc “đảo chính tư pháp” trước đó khi tòa án kết tội bà Yingluck cùng 9 bộ trưởng của bà lạm quyền và bãi miễn chức vụ thủ tướng của bà. Giống như anh mình, bà Yingluck đã phải lưu vong ra nước ngoài. Đến 09/2017, tòa án tối cao đã kết tội bà 5 năm tù giam.

Sau cuộc đảo chính quân sự vào tháng 5/2014, quân đội đã quay lại nắm quyền ở Thái Lan. Các hứa hẹn về bầu cử tự do trở lại liên tục bị trì hoãn. Lời hứa mới nhất sẽ là vào tháng 02/2019. Điều này có thực sự xảy ra hay không thì phải đến khi đó mới có thể biết được. Rất khó biết được nền dân chủ của Thái Lan sẽ đi đâu về đâu. Câu hỏi đặt ra là liệu những khái niệm và cách tiếp cận của dân chủ theo kiểu phương Tây có thực sự phù hợp ở Thái Lan?

ⁱ https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/12/03/thailand-has-had-more-coups-than-any-other-country-this-is-why/?utm_term=.b20f46d04b6f

ⁱⁱ <https://www.nytimes.com/2010/05/26/world/asia/26iht-letter.html>

ⁱⁱⁱ <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/13/thailand-king-bhumibol-adulyadej-dies-what-happens-next-death>

^{iv} <https://www.cfr.org/expert-brief/thailand-democratic-failure-and-its-lessons-middle-east>